

Turkish Studies

Volume 13/4, Winter 2018, p. 1227-1236

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12575>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Kasım 2017

✓ Accepted/Kabul: Mart 2018

This article was checked by iThenticate.

DİL ÖĞRENİMİNDE TÜRKÇE-FARŞÇA ORTAK DEYİMLERİN ÖNEMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

*Funda TÜRK BEN AYDIN**

ÖZET

Dünyanın neredeyse tüm dillerinde önemli bir yere sahip olan deyimler, duygu ve düşünceleri ifade etmede olmazsa olmaz bir unsurdur. Farklı dilleri konuşanlar bile, birlikte yaşayan ya da yakın coğrafyalarda yaşam süren milletlerin ana dillerinde kullandıkları deyimlerle, iç içe yaşadıkları toplumların dillerindeki deyimlerin ortaklığı dikkat çeker. Dolayısıyla deyimler, farklı dilleri konuşan birden fazla toplumun kültürel ortaklıklarının ve farklılıklarının anlaşılmasında önemli rol alan unsurlardan biri olarak karşımıza çıkar.

Yıllarca toplumumuzda edebiyat dili olarak kullanılan Farsça, Türkçe ile aynı dil ailesine bağlı olmasa bile ortak kelimeler, deyimler, nükteler vs. açısından birbirine en yakın diller arasında sayılabilir. Deyim ve atasözlerinde dikkat çeken bu benzerlikler, iki ulusun yaşam ve düşünce yönünden birbirlerine hangi noktalarda yaklaştıklarını, nerelerde birbirlerinden ayrıldıklarını göstermeleri bakımından da önemlidir. Ayrıca bu, ulusların olaylar karşısındaki tepkilerinin, tutum ve davranışlarının saptanmasına da yardımcı olur. Çünkü deyimler, toplumların dünyaya bakışı, yaşam şekli, örf, adet ve gelenek gibi bir takım inanç ve kültür unsurları hakkında ipuçları içerir ve o dili konuşan toplumun düşünme şeklini, buluşlarını ve mizah anlayışını ortaya çıkaran ifade biçimleridir.

Bu çalışmada farklı dil ailelerine mensup olsalar bile birbirine çok yakın olan ve yüzyıllar boyunca kültürel etkileşim içinde olan bu iki kültürel coğrafyanın dillerinin öğreniminde deyimlerin ne denli önemli olduğu vurgulanmış, deyim öğretimi konusundaki çalışmalara değinilmiş ve bir takım öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Farsça, Dil Öğrenimi, Deyimler

* Arş. Gör. Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: fundaturkben@hotmail.com

AN INVESTIGATION ON THE IMPORTANCE OF TURKISH-PERSIAN COMMON IDIOMS IN LANGUAGE LEARNING**ABSTRACT**

Idioms that hold an important place on every level is an indispensable element in expressing feelings and thoughts. At the same or close to each other cultures living in the basin but draws attention to the closeness of the language they use in their statement of communities speaking different languages. In this context, when we examine common aspects of two or more societies that utilize different languages, idioms appear as factors facilitating our study.

For years, our society used Persian as a literary language in spite of that Persian is not from the same family which Turkish belongs to. However, both of these could be considered as the closest two languages in terms of their including common words, idioms, and terms. Idioms also help to identify the attitudes and behavior of the nations' reactions to events. Also idioms are words that express the world view of a language-speaking society, the way of life, customs, customs and beliefs, briefly the material and spiritual culture, the form of thought of society, and even its wits and inventions.

In this study, I emphasize importance of the idioms in learning languages which have a crucial interaction in between over the centuries by supporting studies carried out in the field of teaching idioms.

STRUCTURED ABSTRACT

Language is an important cultural element that enables individuals to communicate with other individuals in society; it provides communication between past and future. Culture takes an active role in passing on the next generation. Idioms are important expression options that have a significant role in the transfer of culture. Teaching language and culture to individuals, placement of this consciousness, language, and language of the oral and written literary products that can be given, depends on their absorption.

Proverbs and idioms, which are important ways of expressing language, play an important role and complement each other in the transmission of generational culture that reflects social and cultural values of the society. Idioms are also important language structures in terms of national stamps. Nations emerge from the power of word making. They reflect the linguistic and cultural structure of the society they use. They are very important cultural assets in terms of understanding another culture because they contain important histories reflecting a society's past, traditions and various life styles. Besides, idioms, which are products of a rich language material, contribute to the language use and the likelihood of the individual. Idioms are used extensively in comprehension and expression activities such as reading, speaking, and writing. Those give important hints about the past history, lifestyle, traditions, customs, attitudes, behaviors, habits and various characteristics of society. All of these provide great convenience in terms

of recognizing other cultures. Turkish and Persian has entered intensive cultural and linguistic relations as a consequence of the common life brought about by belonging to the same civilization basin.

The similarity of words and idioms between Turkish and Persian can be considered as one of the most important tool that can enable us to see similar and separated directions of these two cultures. The words passed from Turkish to Persian have been included in Turkish so that they are almost familiar. This is an indication of cultural partnership as well as cultural meaning. So it can be said that the phrases in Turkish exist in Persian forms. Similarly there are exactly overlapping idioms and molds which are used on both languages. They are so intertwined that even the most common idioms and proverbs are often unknown.

Proverbs and idioms, which are considered cultural elements of the nations, play an important role in language teaching, culture acquisition and transmission. But from past to present, it seems that it is not given enough importance to the language teaching. However, the idioms contain important tips that reflect the history of the language and virtually all the cultural elements of its traditions same as it is a powerful tool for expressing ways of expressing language. Given the views on the importance of phrases in foreign language teaching, common sense says that idiom education should play a first degree role in the education process.

Even if Persian, which has been used as a literary language in our society for many years, is not bound up the same linguistic family with Turkish language, it can be considered as the closest languages with shared the common words, idioms, wits, etc.

In this study, the aim was to determine the possible interactions between Turkish and Persian language and estimated possibilities of this interaction in the teaching of Persian language to the students, whose mother tongue is Turkish, by emphasizing the importance of teaching idioms in foreign language education.

Foreign language education is not limited with language teaching. In order to learn a foreign language competently, it is necessary to understand the cultural structure of community which speaks that language. Idioms are very effective language structures in carrying out the codes of this cultural structure. Therefore, idioms are very important in language teaching. The more intense historical and cultural interactions between the two language speaking societies, the easier it is for these societies to understand each other and to learn each other's tongues.

When viewed from this aspect, interaction and partnership is rich in mentioned fields among peoples who speak Turkish and Persian. This richness in teaching language requires making more use of idioms.

Difficulty in translating idioms into another language could be exceeded by richness of idioms which are very close to each in Turkish and Persian language, and it must be transformed into an opportunity for language education. Placing importance on the teaching of idioms can also be used to alleviate the perceived problem of cultural differences, the misuse of language and the loss of misunderstanding.

As a result, more emphasis on the use of idioms in the teaching of Persian language can serve to overcome the prejudices among the communities on this issue by penetrating the culture to the all communities in which the native language is Persian in general, the Iranian society in particular.

Keywords: Idios, Persian, Turkish, Language teaching, Cultural interactions.

Giriş

Atasözü, deyim ve terimler, bir dili zenginleştiren önemli unsurlardan olmalarının yanı sıra, yazarın ve konuşmacının meramını kısa yoldan anlatmasına yardımcı olan özlü ifadelerdir. *Deyimler*, halk arasında oldukça yaygın olarak kullanılan, genellikle birkaç kelime, zaman zaman tam veya eksik bir cümle ile meramı anlatmaya yardımcı olan, teşbih, mecaz, istiâre ve kinâye unsurlarını da içeren bir şey veya olayı anlatmakta kullanılan ancak bir hüküm içermeyen sözler şeklinde tanımlanabilir. (Tokmak,2001: I) Deyimlerin amacının, bir kavramı özel bir kalıp içinde ve hoş bir anlatımla ifade etmek olduğu söylenebilir. Bir cümleyle tanımlamak gerekirse: Deyimler, çoğunlukla gerçek anlamlarından farklı mecâzi anlamları olan, bir kavram veya durumu, albenili bir anlatımla ya da kendine mahsus bir yapı içinde ifade eden kalıplaşmış söz öbekleri veya cümlelerdir. Divan Edebiyatında ve Osmanlıcada *deyim* kavramı için *mesel* de *darbimesel* de geçer. *Darbimesel*, aslında “*mesel* getirmek, duruma uyan yaygın bir söz ya da bir atasözü söylemek” demektir. (Aksoy,1988:13)

Deyimlerin kullanımı birçok alanla ilgili olabilir fakat çoğunlukla günlük konuşma dilinde ve edebiyatta kullanıldığı söylenebilir. Ayrıca deyimlerin okurken veya dinlerken muhatabının ilgisini ve dikkatini celbetme gibi bir özelliği de vardır.

Deyimlerin bazı yapı ve anlam özelliklerini görebilmek için birtakım tasniflere göz atmak faydalı olacaktır.

Yapısal Özellikler

Deyimler kalıplaşmış sözlerdir. Dilin doğal yaşam seyri içinde oluşan bazı istisnai durumlar dışında, anlamı aynı bile olsa, bir deyim sözçüklerinin yerine başka sözçükler konulamaz ve deyim sözçük dizilimi değiştirilemez. Deyimler, kısa ve özlü anlatım araçlarıdır, en az iki sözçükten oluşurlar ve biçim bakımından iki kısma ayrılabilirler. Bunlar:

- 1-Sözçük öbeği durumundaki deyimler: *Ağır başlı, kellesi koltuğunda* gibi...
- 2-Tümce durumundaki deyimler: *Halep ordaysa arşın burda* gibi...(Aksoy, 1988:13)

Deyimler İçin Bir Tasnif

Hemen her dilde deyimlere ilişkin birçok tasnif çalışması yapılmıştır. Çalışmamızın konusu yabancı dil eğitiminde deyimler üzerine olduğu için R.W. Gibbs'in yaptığı ayrı bir önem arz eder. (Gibbs,1993) Bu tasnif, deyimlerin bir yabancı dili öğrenenler tarafından nasıl öğrenildiğini hesaba katarak yapılmıştır:

1- Sözçüklerin kalıplaştığı yapılar: Kelimelerin yeri sabittir, değiştirilemez. Kalıp halinde ezberlenebilir oldukları ve sık kullanıldıkları için çok daha kısa sürede öğrenilebilmektedir: *Ayıkla pirincin taşını, Armut piş, ağzıma düş, Tut kelin perçeminden* gibi...

2- Söz dizimi açısından esnek olanlar: İyelik eklerinin değişebildiği, yakın anlamlı veya kavramsal olarak uyumlu sözçüklerin yer değiştirmesinin mümkün olduğu ve edat-ek değişimlerine izin veren deyim yapılarıdır: *Bana (sana, ona...) göre hava hoş, Deliye (çılğına)*

dönmek, Şeytana külahı (pabucu) ters giydirmek, Gözünden (dikkatinden) kaçmak, Yerden göğe kadar (dek) gibi...

3- Şeffaf deyim yapıları: Gerçek ve mecâzi anlamları yakın olan yapılardır: *Çoğu gitti azı kaldı, Yükte hafif pahada ağır, Ağzına bir şey koymamak, İsmi var cismi yok gibi...*

4- Anlaşılması zor olan deyimler: Gerçek ve mecâz anlamları arasındaki ilişkinin anlaşılmadığı deyimler: *Devede kulak, Dilinde tüy bitmek, Ağzıyla kuş tutmak, Ömür törpüsü gibi...*

Bu tasnif, yabancı dilde deyim öğrenimi esnasında, öğrenimi kolaylaştırmak için yapılacak çalışmalarda kullanılabilir. (Güneş, 2008)

Deyimlerin Diğer Kültürleri Anlamadaki Rolü

Deyimler, millî kimliğin önemli göstergelerinden biri olarak düşünülecek olursa millî kimlik: *“Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyettir”* (Türkçe Sözlük, 2005). Millî kimliği en iyi şekilde yansıtan işlevinden dolayı deyim öğretimi önem verilmesi gereken konuların başında gelmektedir. (Bulut, 2013)

Dolayısıyla deyimler, millî damga taşımaları bakımından önemli dil yapılarıdır denilebilir. Milletlerin söz yaratma gücünden doğarlar. Kullanıldıkları toplumun dilsel ve kültürel yapısını yansıtır. Bir toplumun geçmişini, geleneklerini ve çeşitli yaşam biçimlerini yansıtan önemli ipuçlarını içerdikleri için bir başka kültürü anlamak açısından çok önemli kültür varlıklarıdır. Farklı coğrafyalarda, farklı genetik kökenden gelişen diller arasında rastlantısal ya da tarihsel ilişkilerin ürünü olan anlam benzerlikleri görülebilir. Anlamca benzer bu sözcüklerin bir bölümü, doğa ve insanla ilgili ortak gözlemlerin, aynı düşünüş ve değerlendirmelerin ürünüdür. Bu benzerlikler başka kültürleri tanımak açısından büyük kolaylık sağlamaktadır.

Türkçe ve Farsça arasındaki kelime ve deyim benzerlikleri bu iki kültürün benzer ve ayrılan yönlerini görmemizi sağlayabilecek en önemli araçlardan biridir.

Türkçe-Farsça Dil Etkileşimi

Türkçe ve Farsça arasındaki etkileşim bin yılı aşkın bir süredir doğrudan veya dolaylı olarak devam etmektedir ve her iki dilde de derin izler bırakmıştır. Dolayısıyla Türkçe ile ilgili yapılacak her türlü araştırmada Fars diliyle olan etkileşimi göz ardı etmemek gerekir.

Eker'e (2010) göre İslâmî dönem Türk kültür ve edebiyat tarihi Farsçadan yapılan çevirilerin, uyarlamaların ve Farsça modellerin örnek alındığı telif eserlerin tarihidir. İslamiyet öncesinde başlayan Türk-İran dil ilişkileri, İslâmî dönemdeki bu edebi eserler aracılığıyla daha da zenginleşmiştir. Ayrıca Eker, Türkçe-Farsça ilişkisi hakkında şunları ifade eder:

Türkçe ve Farsça, tarih boyunca aralarında ciddi kültürel etkileşimin yaşandığı ve karşılıklı alışverişin yoğun olduğu, birbirine yakın coğrafyalarda konuşulan dillerdir.

İslamiyeti kabul eden milletlerin Kur'ân ile ve Arapça eserlerle tanışması, Arapçanın onların dilleri üzerinde kayda değer izler bırakmasına sebep olmuştur. Türkçenin Arapça ile etkileşimi ancak İslamiyetin ortaya çıkmasından sonradır. Oysaki Farsça'nın Türkçe'yle olan etkileşiminin İslam öncesi dönemlere tarihlendiği söylenebilir. Hem günümüz İran coğrafyasında hem de Orta Asya'da, asırlar boyunca birlikte yaşamış ve ortak geçmişleri olan Türkler ve İranlıların ilişkileri, İslamiyetten sonra da yoğunlaşarak devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Bu tarihsel süreçte iki ulus arasındaki kültürel etkileşimin bir sonucu olarak, bu iki dil de birbiriyle sürekli bir alışveriş içerisinde bulunmuştur. Günümüz Türkçesinde kullanılan pek çok Arapça kelime Farsça üzerinden Türkçe'ye geçmiştir. Bu bile Farsça ve Türkçe'nin ne kadar iç içe geçmiş diller olduğunu, birbirleri için ne denli önemli olduklarını açık bir şekilde anlatmaktadır. (Eker, 2010)

Türkçeye Farsçadan geçen kelimeler, neredeyse yabancı oldukları bile hissedilemeyecek ölçüde Türkçeye dâhil olmuştur. Bu alışveriş, dil ortaklığıyla birlikte kültürel anlamların da taşındığının göstergesidir.

Türkçede var olan deyim kalıplarında Farsça terkiplerden istifade edildiği söylenebilir. Benzer şekilde her iki dilde de kullanılan ve birbiriyle neredeyse birebir örtüşen deyim ve kalıplar bulunmaktadır. Bunlar o kadar iç içe geçmiştir ki çok bilinen ortak deyim ve atasözlerinin bile dil kökeni çoğu zaman bilinmemektedir.

Yabancı Dil Öğrenimi Açısından Deyimlerin Önemi

Önemli kültürel öğeler barındırmaları bakımından atasözleri ve deyimlerin, dil öğretimi, kültür edinimi ve aktarımı açısından da büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Geçmişten bugüne yabancı dil öğretiminde deyimlere yeterince önem verilmediği söylenebilir. Hâlbuki deyimler, dilin anlatım yollarını ifade etmek için çok güçlü araçlar olduğu gibi o dili konuşan toplumun geçmişini, geleneklerini neredeyse bütün kültürel unsurlarını da yansıtan önemli ipuçları ihtiva ederler. (Özdemir, 2013)

Bu unsurlar yabancı dil öğreniminde çok çeşitli işlevlere sahiptir. Karşılaşılan yerli ya da yabancı kültürlere ait insanlarla sağlıklı bir etkileşime girebilmek için kültürel okuryazar olmak gerektirdiğini ifade edenler de vardır. Bazı durumlarda konuşulan yabancı dilin kültürünü iyi şekilde kavrayamadıkça öğretilen cümleler ve konuşma parçaları öğrenen kişi tarafından karşılığını bulamaz. Yabancı dil öğretiminde öğrenilen dil ile ana dil arasındaki farklılıkların ortaya konulması, dil öğretiminin daha başarılı bir şekilde yapılmasını sağlayabileceği yönünde görüşler de vardır. Bu açıdan bakıldığında öğrenilmesi hedeflenen dilin düşünce biçiminin, mantığının, o dilin konuşulduğu coğrafyanın toplumsal ve yaşamsal pratiklerin bilinmesi de önem taşımaktadır. (Han, 2007).

Bütün bu öğelerin taşıyıcısı olan deyimlerin öğretimi görmezden gelinerek bir dilin hakkıyla öğrenilmesi mümkün değildir. Deyimlerin bu fonksiyonlarıyla ilgili bazı araştırmacılar, dil öğrenirken deyim bilmenin, öğrencileri kendilerinden daha emin bir hale getirdiği ve onların hitabet yeteneklerini güçlendirdiğini dolayısıyla muhatabıyla daha iyi iletişim kurabildiğini belirtmektedirler. Bazı araştırmacılar ise bir dili anadili olarak konuşanların edindikleri müşterek kültürel birikiminin bir unsuru olan deyimlerin, toplumsal hafızadan bazı şifreler içerdiğini ifade etmektedirler. Dolayısıyla deyimleri yerli yerinde kullanan dil öğrencilerinin anadil konuşanlarla iletişimleri esnasında kendilerini daha az yabancı hissedecekleri yönünde bir fikir ortaya atılabilir. (Güneş, 2008).

Yabancı dil öğretiminde deyimlere hangi sırada yer verilmesi gerektiği konusundaki görüşlere bakıldığında, ortak kanaat deyim öğretiminin eğitim sürecinde birinci derece rol oynaması gerektiği yönündedir. Deyimlerin yabancı dil eğitimi müfredatında en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmesinin gerektiği, deyimlerin sayısının ve kullanım sıklığının dilde çok ciddi yer tuttuğu ve bunun yabancı dil öğretiminde deyim öğretimine önem verilmesi gerektiğinin bir göstergesi olduğu, deyimlerin dil öğretiminde geniş bir yer alması gerektiği konunun birçok araştırmacısı tarafından ifade edilmiştir. Benzer şekilde anadilin ve yabancı dilin etkin kullanımı için dilbilgisine hâkimiyetin ve çok kelime bilmenin yeterli olmayıp, o dildeki deyimlerin ve özel yapıların bilinmesinin gerekliliği de vurgulanmıştır. (Güneş, 2008:2)

Yabancı dilde deyim öğretiminin önemine dair bu başlıkta ifade edilen unsurlar deyim öğretiminin daha çok kültürel ve iletişimsel gerekliliklerine ve önemine değinmektedir. Deyimlerin başka önemli fonksiyonları “Sözcüksel Yaklaşım (Lexical Approach)” üzerinden değerlendirilebilir. Yabancı dil öğrenenler sözcüklerin anlamlarını bildikleri halde genellikle konuşma ve yazmada zorlanırlar. Hatırlamakta güçlük çekerler ya da sözcükleri yan yana getirirken doğru kullanıp kullanmadıklarından emin olamazlar. Sözcüksel Yaklaşım bu tür sorunları çözmeyi hedefler. Tek tek

sözcük ezberlemek yerine kalıpları öğretmeyi amaçlayan bu yaklaşıma ilişkin şunlar söylebnebilir: Öğretilen dilin kelimelerini hatırlamada en önemli yöntem tek tek sözcükleri öğrenmek yerine, deyim ve kalıp şeklinde kelimeleri hafızada tutmaktır. Ancak bu sayede sözdizimi kalıpları öğrenilebilir ve hafızada kalıcı hale gelebilir. (Ördem, 2015)

Sözcüksel yaklaşıma göre yabancı dil öğretiminde deyimlerin, kelime bilgisini geliştiren, dilsel ifadeleri yerli yerinde-bağlamında kullanmak konusunda yararlı ve hatırlamayı kolaylaştıran yapılar olduğunu söylemek mümkündür.

Yabancı Dilde Deyim Öğreniminde Yaşanan Bazı Temel Zorluklar

Yabancı dilde deyim öğrenmek o dili iyi kullanmanın yolunu açan etmenlerden biridir. Fakat başka bir dile ve kültüre ait deyimlerin öğrenilmesindeki bir takım zorluklardan söz etmek gereklidir. Yabancı bir dilde deyimlerin kullanım olanağı sınırlıdır. Anadilde kalıp ifadeler sıklıkla kullanıldığı için öğrenmesi kolayken, yabancı dil öğrenirken bu imkân genellikle mevcut değildir ve bu öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Öğrenme sürecinde sözlük anlamını koruyan deyimlerin öğreniminde başarılı olunmasına rağmen ana dilde karşılığı olmayan durumlarda problemler ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Öğrenciler, kendi kültürlerinde olmayan, mecâzi anlatımları anlamakta ve kullanmakta ciddi zorluklar yaşamaktadır. (Yavuz, 2010:147)

Öğrenciler açısından bakıldığında öğrenilen dilde deyim kullanmanın kaygıya yol açan bir yönü de vardır. Anadilini konuşan kimseler, deyimleri günlük konuşma dilinin akışı içinde kendiliğinden kullanırlar fakat yeni bir dil öğrenen kimseler ise hedef dildeki deyimleri anlamada güçlük çekebilirler. Ve zaman zaman deyimlerin yerinde kullanılmaması, yanlış anlaşılmalara ve iletişimsizliğe mahal verebilir. Bu esnada ortaya çıkması muhtemel olumsuz senaryolar, deyim kullanımı konusunda öğrenciyi kaygıya sürükleyebilir. (Yavuz, 2010) Bu da öğrenim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu yaşanan zorlukları aşabilmek için, yabancı dil öğretiminde, anadildeki deyimlerden faydalanma imkânı değerlendirilmelidir. Bir sıralama yapmak gerekirse ilk öğretilenler her iki dilde birebir örtüşenler olmalıdır. Daha sonra anlam ve yapı bakımından benzer olanlar öğretilmeli, anadilde karşılığı olmayan deyimlerin öğretimi sona bırakılmalıdır. (Güneş, 2008:2)

Daha önce de ifade edildiği gibi deyimlerin, akla ilk gelen anlamlarından başka kendilerine has kullanımları da vardır. Bu yüzden genellikle bire bir karşılık gelen kelimeler kullanılarak ya da dilbilgisi yapısı korunarak başka bir dile çevrilmesi mümkün değildir. Fakat Türkçe-Farsça ortak yapılarına bakıldığında; çevrildiğinde kendi dilinde de aynı anlamı taşıyan, hatta yapı olarak da birebir örtüşen deyimler oldukça fazladır.

Farsça-Türkçe Ortak Sözcük Ve Yapılar

Yıllarca toplumumuzda edebiyat dili olarak kullanılan Farsça, Türkçe ile aynı dil ailesine bağlı olmasa bile ortak kelimeler, deyimler, nükteler vs. açısından birbirine en yakın diller arasında sayılabilir.

Bu dil ortaklıklarını belirten çok az çalışma mevcuttur. İran Kültür Müsteşarlığı tarafından basılan dört bin civarında kelime barındıran Farsça-Türkçe, Türkçe-Farsça “Ortak Kelimeler Sözlüğü(1989)”, daha kapsamlı bir çalışma olan Asgar Dilperibur’a ait altı bin civarı kelime ihtiva eden “Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü (Dilperibur, 1995)” bunlar arasında zikredilebilir. Dilperibur, ayrıca “Türkçeye girmiş Farsça sözcükler” isimli iki bin kelimelik basılmamış bir çalışması olduğundan bahseder. (Dilperibur, 2003) Günümüz Türkçesinde binbeşyüz-ikibin civarı Farsça kökenli kelimenin halen kullanımında olduğu düşünülmektedir.

Ortak deyimler konusunda ise tek kapsamlı çalışma olan A. Naci Tokmak tarafından yazılan “*Telaffuzlu Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğünde*” 4750 civarında ortak deyim ve kalıp söz

öbeği bulunur. Bu sayılar, deyim yapısı düşünüldüğünde, iki kültürün ve dilin birbiriyle etkileşiminin ne denli kapsamlı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Kelime ve deyim ortaklığının yanı sıra “ek” ve “tamlama” gibi dilbilgisi yapılarında da etkileşim yoğunudur.

Sonuç

Bu çalışma, yabancı dil eğitiminde deyim öğretiminin önemine vurgu yaparak, Türkçe ve Farsça arasındaki etkileşim ve bu etkileşimin, anadili Türkçe olan öğrencilere, Farsça öğretimindeki muhtemel imkânlarını belirlemeyi amaçlamıştır.

Yabancı dil eğitimi sadece dil öğretimiyle sınırlı değildir. Bir yabancı dili yetkin bir şekilde öğrenebilmek için o dili konuşan toplumların kültürel yapısının da anlaşılması gerekir. Deyimler bu kültürel yapının kodlarını taşımakta oldukça etkili dil yapılarıdır ve dolayısıyla dil öğretiminde oldukça önemlidirler. Söz konusu iki dili konuşan toplumlar arasında tarihi ve kültürel etkileşimler ne kadar yoğunsa, bu toplumların birbirini anlaması ve birbirlerinin dillerini öğrenmesi de o oranda kolaylaşır. Bu açıdan bakıldığında Türkçe ve Farsça konuşan halkların zikredilen alanlardaki etkileşimi-ortaklığı çok zengindir ve bu zenginliğin dil öğretiminde kullanımı adına ortak deyimlerden daha çok faydalanılması gerekmektedir.

Deyimlerin başka bir dile çevrilme zorluğu, Türkçe-Farsça arasındaki birebir örtüşen veya birbirine çok yakın olan deyimlerin zenginliğiyle aşılabilmek için bir imkânla dönüştürülmelidir. Deyim öğretimine önem verilmesi, benzer şekilde kültürel farklılıklardan kaynaklanan algılama sorununun, dili yanlış kullanmaktan ve yanlış anlaşılmaktan kaynaklanan kaygının giderilmesi için de kullanılabilir.

Farsça öğreniminde deyimlerden faydalanırken ilk seviyeden itibaren kademeli olarak öncelikle her iki dilde birebir örtüşen deyimlerin daha sonra anlam ve yapı bakımından yakın olanların öğretilmesi, mecâzi anlamı yoğun olan deyimlerin en sona bırakılması şeklinde bir yol çizilmesi uygun olacaktır. Bu yöntemin sistemli bir şekilde uygulanabilmesi için deyimlerle ilgili daha çok araştırma yapılmasına ve buna uygun şekilde yapılacak sınıflandırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Aşağıda bu tasnife örnek teşkil edebilecek bazı örnekler verilmiştir.

Deyim öğretiminin bir başka önemi de, kalıplaşmış söz öbeklerini ezberlemek kelime ezberlemekten çok daha kolay olduğu için birbiriyle çok zengin deyim ortaklığı olan bu iki dildeki deyimleri ezberlemenin tek tek kelimeleri ezberlemekten çok daha kolay olmasıdır. Bir deyim yapısı ezberlendiğinde o yapı içerisindeki her bir kelime de ezberlenmiş olur, ayrıca bu, ek-tamlama gibi dilbilgisi yapılarına dair bir takım bilgilerin de ezberlenmesi demektir. Birçok Farsça deyim Türkçe karşılığı olduğu için akılda tutma olanağı da daha fazladır.

Farsça öğretiminde deyimlere daha çok önem verilmesi, genel olarak anadili Farsça olan bütün toplumların, özelde ise İran toplumunun kültürüne nüfuz etmeye, bu sayede toplumlar arasındaki ön yargıların giderilmesine de hizmet edebilir.

Birebir örtüşen çok sayıda deyimden birkaçı örnek olması açısından aşağıda sunulmuştur:

Deyimler Ve Kalıplaşmış Sözler

Ağzından kaçırmak:

از دهانش در رفتن

Ağzı süt kokmak:

دهانش بوی شیر می دهد

Alıcı gözüyle bakmak:

به چشم خریداری نگاه کردن

<i>Allah selamet versin:</i>	خدا سلامتی بدهد
<i>Attan inip eşeğe binmek:</i>	از اسب پیاده شدن سوار خر شدن
<i>Ateş almaya mı geldin:</i>	مگر آتش ببری
<i>Ağzını toplamak:</i>	دهنش را جمع کردن
<i>Başınız sağ olsun:</i>	سرتان سلامتی باشد
<i>Bir taşla iki kuş vurmak:</i>	با یک سنگ دو گنجشک زدن
<i>Bir ayağı çukurda olmak:</i>	یک پایش لب قبر بودن
<i>Baş sağlığı:</i>	سر سلامتی
<i>Başına devlet kuşu konmak:</i>	همای سعادت بر سر کسی نشستن
<i>Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak:</i>	از یک گوش آمدن از گوش دیگر در رفتن
<i>Burnu sürtülmek:</i>	دماغش مالیده شدن
<i>Ciğerimin köşesi:</i>	جگر گوشه
<i>Dünyadan haberi olmamak:</i>	از دنیا بی خبر ماندن
<i>Ekmeğini taştan çıkarmak:</i>	نانش را از زیر سنگ در آوردن
<i>Fırsatı ganimet bilmek:</i>	فرصت را غنیمت شمردن
<i>Gafil avlanmak:</i>	غافلگیر شدن
<i>İçi dışı bir:</i>	ظاهر و باطنش یکی است
<i>İnsan: bir damla kan, yüz bin düşünce...</i>	انسان یک قطره خون صد هزار اندیشه
<i>Kan ağlamak:</i>	خون گریه کردن
<i>Karanlığa kurşun sıkmak:</i>	تیر بتاریکی انداختن
<i>Kendi ayağıyla ölüme gitmek:</i>	با پای خود بسوی مرگ رفتن
<i>Ne şiş yansın ne kebab:</i>	نه سیخ بسوزد نه کباب
<i>Özrü kabahatinden büyük:</i>	عذر بدتر از گناه
<i>Su üstüne yazı yazmak:</i>	نقش بر آب

<i>Taş taş üstünde bırakmamak:</i>	سنگ روی سنگ نماندن
<i>Yanlış hesap Bağdat'tan döner:</i>	اشتباه حساب از بغداد بر می گردد
<i>Yerin dibine girmek:</i>	به زمین فرو رفتن
<i>Zülfü yâre dokunmak:</i>	به زلف یار بر خوردن

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö., A., (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- Bulut, Mesut, (2013). *Türkçe Eğitimi Ve Öğretiminde Dil Ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri Ve Deyimlerin Önemi*, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13 Fall.
- Eker Süer, (2010). "Türkçe-Farsça Dil İlişkilerinde Anlam Kopyaları Üzerine Notlar", *Sosyoloji Yazıları*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Gibbs R. W., (1994). "The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding", UK: Cambridge University Press.
- Güneş, Sadriye., (2008). "Deyim Öğretiminde İtalyanca Çeviri Dersinde Metinleri Anlamaya Etkisi", Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi
- Han, T. (2009). *Yabancı dil öğretiminde ana dilden kaynaklanan kimi hatalarının hedef dilin yazınsal/ kültürel becerileri bağlamında irdelenmesi*. V. Ulusal Frankofoni Kongresi Bildirileri, Erzurum.
- Ördem Eser, (2015). "Sözcüksel Yaklaşım(Lexical Approach)", (Ed. Nilüfer Bekleyen), Dil Öğretimi, Pegem Akademi Yay., Ankara.
- Özdemir Azize, (2013). "Deyimlerin Yabancılara Öğretiminde Mnemonik Teknikler İle Öğretim Etkinliği Önerisi", 6. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, Niğde.
- TDK(2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yay.
- Tokmak A. Naci, (2001). *Telaffuzlu Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü*, Simurg, İstanbul.
- Yavuz Nilgün, (2010). "Yabancı Dilde Deyimlerin Öğretimi İçin Bir Araç Geliştirme Denemesi", Dil Dergisi.